

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

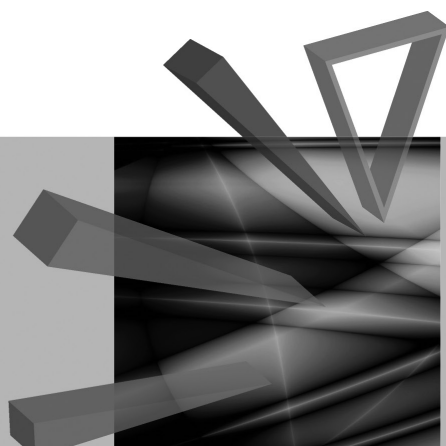
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czermińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golemska , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michalowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Agnieszka Kłysik-Uryszek

Uniwersytet Łódzki

WPLYW KRYZYSU NA AKTYWNOŚĆ MIĘDZYNARODOWĄ PRZEDSIĘBIORSTW POLSKICH¹

Streszczenie: Systematyczny rozwój gospodarczy, wzrost otwartości rynku oraz procesy integracyjne spowodowały znaczącą poprawę pozycji konkurencyjnej Polski na arenie międzynarodowej. Dzięki temu polskie przedsiębiorstwa coraz chętniej podejmowały bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Jednak okres światowego kryzysu gospodarczego, choć dla Polski był relatywnie mniej dotkliwy, stanowił silny bodziec destabilizujący przepływy kapitałowe. Celem artykułu było zbadanie zmian, jakie zaszły w strukturze polskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych na skutek światowego kryzysu gospodarczego. Analizie poddano lata 2005-2011. Zbadano strukturę polskich BIZ w ujęciu sektorowym i branżowym, geograficznym, a także w podziale na inwestycje w kapitał własny jednostki zagranicznej oraz pożyczki wewnątrz korporacyjne. Badanie oparte zostało na danych NBP.

Słowa kluczowe: polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne, kryzys gospodarczy, przepływy kapitału.

1. Wstęp

Początek XXI wieku obfitował w ważne dla gospodarki polskiej wydarzenia: okres światowego boomu inwestycyjnego początku lat dwutysięcznych, wstąpienie do Unii Europejskiej, pierwsze lata uczestnictwa w ugrupowaniu, a także okres spowolnienia i światowego kryzysu gospodarczego, który dla polskiej gospodarki okazał się relatywnie mało dotkliwy. Wszystko to miało duży wpływ na międzynarodową aktywność zarówno korporacji transnarodowych, jak i rodzimych przedsiębiorstw. Choć dokonywały one bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na coraz większą skalę, to jednak wspomniane wydarzenia zmieniały zarówno dynamikę, jak i strukturę strumienia wypływającego z Polski kapitału.

Celem artykułu jest zbadanie zmian, jakie zaszły w strukturze polskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych na skutek światowego kryzysu gospodarczego.

¹ Artykuł prezentuje wstępne wyniki badań prowadzonych w ramach projektu pt. *Determinanty i efekty aktywnej internacjonalizacji przedsiębiorstw z województwa łódzkiego*, finansowanego ze środków NCN (umowa nr 2011/01/B/HS4/03372).

Analizie poddano trzy lata poprzedzające wybuch kryzysu (za jego początek uznano rok 2008) oraz trzy kolejne lata 2009-2011. W badaniu wykorzystano dane NBP. Ukazują one strukturę polskich BIZ w ujęciu sektorowym i branżowym (z uwzględnieniem sektora finansowego), a także w podziale na inwestycje w kapitał własny jednostki zagranicznej oraz pożyczki wewnątrz korporacyjne. Umożliwiają także zbadanie kierunków ekspansji kapitałowej polskich przedsiębiorstw.

Artykuł podzielono na cztery części. W pierwszej przedstawiono rozważania na temat spodziewanych tendencji zmian w zakresie BIZ zachodzących na skutek kryzysu gospodarczego. W części drugiej omówiono wartości polskich inwestycji zagranicznych, w trzeciej – ich strukturę branżową, a w czwartej – kierunki geograficzne. Główne wnioski zaprezentowano w podsumowaniu.

2. Znaczenie kryzysu dla międzynarodowych przepływów kapitałowych – rozważania teoretyczne

W ujęciu ekonomicznym kryzys to okresowe, znaczące spowolnienie procesów aktywności gospodarczej, stan dekonjunkury, poważnych problemów w gospodarce, załamanie procesu wzrostu gospodarczego, recesja czy regres w rozwoju ekonomicznym². W kontekście skutków obecnego globalnego kryzysu istotne znaczenie mają jego finansowe podłoże³ oraz masowe zjawisko tzw. zarażania się zaburzeniami na rynkach⁴. Mechanizm ten polega na przenoszeniu zaburzeń gospodarczych przez różne kanały transmisji z jednego kraju (obszaru) do innego i nie dotyczy jedynie kapitałów krótkoterminowych, ale w znacznym stopniu także inwestycji długoterminowych. Warto podkreślić, że postępujące procesy globalizacyjne, integracja rynków finansowych oraz dynamika zachodzących tam procesów doprowadziły do przyspieszenia tempa rozprzestrzeniania się tych negatywnych zjawisk gospodarczych⁵.

W sytuacji spowolnienia gospodarczego i podwyższonego ryzyka inwestorzy zagraniczni, chcąc uniknąć strat, często decydują się na przeniesienie kapitału z gospodarek „zarażonych” lub narażonych na takie „zarażenie” w miejsca (na rynki) uznawane przez nich za bezpieczne⁶. Warto w tym miejscu zauważyć, że podmioty

² Por. M. Adameczyk, *Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej*, [w:] *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego nr 31, red. U. Mrzygłód, Gdańsk 2012, s. 13-29; W. Chrabonszczewska, *Międzynarodowe organizacje finansowe*, Wyd. SGH, Warszawa 2005, s. 315.

³ Szerzej zob.: J.B. Taylor, *Zrozumieć kryzys finansowy*, PWN, Warszawa 2010; Y. Liang, *Global Imbalances as Root Cause of Global Financial Crisis? A Critical Analysis*, „Journal of Economic Issues” 2012, vol. 46, issue 1, s. 101-118.

⁴ J.K. Solarz, *Ryzyko zarażenia się gospodarki Polski zaburzeniami na rynkach zagranicznych*, [w:] D.J. Błaszczuk (red.), *Ryzyko kryzysu finansowego w Polsce – identyfikacja i monitorowanie*, Poltext, Warszawa 2006, s. 55-74.

⁵ Anand T.G., Subramanian B., *Modeling of financial crises: a critical analysis of models leading to the global financial crisis*, „Global Journal of Business Research” 2013, vol. 7, issue 3, s. 101-124.

⁶ A. Lipowski, *Mała gospodarka otwierająca się wobec wyzwań XXI w.*, „Ekonomista” 2003, nr 3.

te są wrażliwe nie tylko na szeroko rozumianą niestabilność makroekonomiczną, ale także na szybkie, spekulacyjne zmiany kursów walutowych⁷, stąd kryzys gospodarczy (mający swoje odzwierciedlenie w wahaniach tych kursów) powoduje ograniczenie ich aktywności. Może ono oznaczać zmianę miejsca planowanej lokaty, ograniczenie lub zaniechanie ekspansji na nowe rynki, a w skrajnych przypadkach nawet likwidację niektórych placówek i wycofanie kapitału.

W okresie dekonunktury znacząco rośnie także ryzyko transakcyjne związane z poszukiwaniem partnera biznesowego, negocjacjami, bezpieczeństwem wykonania kontraktu. Może to stanowić bodziec do rozwoju sieci własnych jednostek w miejsce innych form współpracy, np. outsourcingu⁸. Dzięki temu można nie tylko istotnie ograniczyć wspomniane ryzyko, ale dodatkowo łatwiej jest także zachować posiadane przewagi własnościowe (szczególnie *know-how*, wiedzę i technologie⁹). W okresie kryzysu nabiera to szczególnego znaczenia.

Ponadto w okresie załamania gospodarczego władze publiczne niektórych krajów starają się wdrażać działania protekcyjnistyczne, mające – w ich odczuciu – ochronić rodzimą gospodarkę przed negatywnymi skutkami gospodarczymi. Działania takie mają wpływ na decyzje dotyczące lokalizacji BIZ – mogą skutecznie zniechęcać potencjalnych inwestorów¹⁰. W warunkach liberalizacji i integracji gospodarki światowej poszukują oni bowiem optymalnych lokalizacji, oferujących bardziej atrakcyjne warunki produkcji i sprzedaży. Minimalizując ryzyko działalności w czasie recesji, bezpośredni inwestorzy zagraniczni wybierają te lokalizacje, które charakteryzują się relatywnie dobrą sytuacją oraz sprzyjającymi, efektywnymi, proinwestycyjnymi rozwiązaniami i działaniami władz publicznych, a często także łatwym dostępem do rynków ościennych.

Atutem prowadzenia BIZ może być – z jednej strony – dostęp do nowych rynków¹¹, a z drugiej – możliwość wykorzystania utrzymujących się w skali światowej różnic w cenach czynników produkcji¹². Dzięki obniżaniu kosztów przedsiębiorstwa mogą zachować, a nawet zwiększać rentowność i wydajność pomimo rosnącej konkurencji nie tylko na rynkach goszczących, ale także w skali globalnej¹³. Okresy

⁷ B.-S. Lee, B.S. Min, *Exchange rates and FDI strategies of multinational enterprises*, "Pacific-Basin Finance Journal", November 2011, vol. 19, issue 5.

⁸ Zob np.: D. Leahy, C. Montagna, *Outsourcing vs FDI in Oligopoly Equilibrium*, "Spatial Economic Analysis" 2009, vol. 4, issue 2, s. 149-166.

⁹ Na ten atut BIZ zwraca szczególną uwagę teoria zawłaszczalności. Szerzej zobacz: S.P. Magee, *Information and the Multinational Corporation: An Appropriability Theory of Direct Foreign Investment*, [w:] *The New International Economic Order. The North-South Debate*, red. J. Bhagwati, M.I.T. Press, Cambridge 1977.

¹⁰ H. Görg, P. Labonte, *Trade protection during the crisis: does it deter foreign direct investment?*, "World Economy" 2012, vol. 35, issue 5, s. 525-544.

¹¹ Por. np.: H. Raff, M. Ryan, F. Stähler, *Firm productivity and the foreign-market entry decision*, "Journal of Economics and Management Strategy" 2012, vol. 21, issue 3, s. 849-871.

¹² Zob. np.: P. Bardhan, *International differences in production functions, trade and factor prices*, "Economic Journal" 1965, vol. 75, issue 297, s. 81-87.

¹³ W. Stempkiewicz, *Globalizacja gospodarki – wybrane cechy procesu*, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007, s. 3-4.

dekoniunktury sprzyjają budowie zagranicznej bazy produkcyjnej, która zostanie w pełni wykorzystana w przyszłości w fazie wzrostu gospodarczego. Z jednej strony dzięki niższym cenom dóbr i usług pośrednich można utworzyć nowe jednostki zagraniczne (w formie inwestycji *greenfield*) po niższym koszcie. Z drugiej strony załamanie gospodarcze może istotnie osłabiać podmioty gospodarcze, co tworzy specyficzne „okazje” do korzystnych transakcji przejęcia. Inwestorzy nabywają udziały w jednostkach po atrakcyjnych cenach, stając się właścicielami majątku produkcyjnego, a często także unikatowej technologii lub marki (znaku firmowego), które będą mogli wykorzystywać i wdrażać także w innych swoich jednostkach zależnych. W ostatnich latach zjawisko wykorzystywania „okazji” występowało nie tylko w przypadku BIZ pochodzących z krajów wysoko rozwiniętych. Coraz częściej inwestycji takich dokonywały podmioty wywodzące się z krajów rozwijających się, np. Chin czy Indii¹⁴.

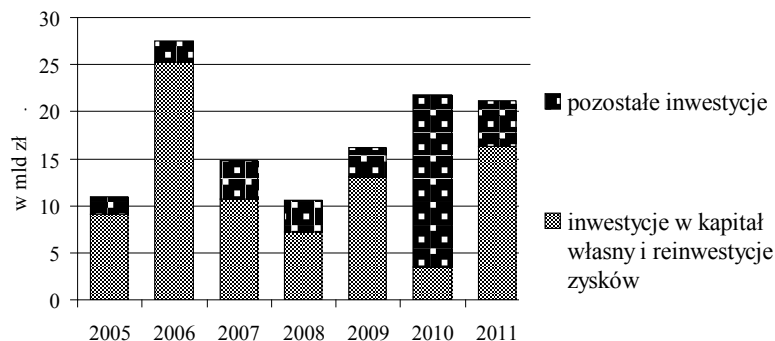
W kontekście sytuacji zagranicznych podmiotów gospodarczych w okresie kryzysu warto zauważyć również, że słabość i trudności finansowe spółek-matek (podmiotów dominujących w korporacjach międzynarodowych) mogą powodować konieczność pomocy w postaci pożyczek wewnątrz korporacyjnych. Takie inwestycje, choć klasyfikowane jako BIZ, nie przyczyniają się do zwiększenia majątku wytwórczego za granicą.

3. Wolumen polskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2005-2011

Systematyczny rozwój gospodarczy, wzrost otwartości rynku oraz procesy integracyjne spowodowały znaczącą poprawę pozycji konkurencyjnej Polski na arenie międzynarodowej. Coraz większa aktywność międzynarodowa przedsiębiorstw krajowych wydaje się więc naturalną konsekwencją zmieniającej się struktury posiadanych przez gospodarke aktywów i przewag komparatywnych. Nasycanie rynku krajowego i wzrost kosztów wytwarzania sprawiają, że przedsiębiorcy krajowi poszukują brakujących atutów lokalizacyjnych na rynkach zagranicznych. Paradoksalnie siła polskich przedsiębiorstw relatywnie zwiększyła się także w okresie kryzysu gospodarczego, który dla polskiej gospodarki okazał się stosunkowo mało dotkliwy.

W okresie 2005-2011 roczne wartości inwestycji zagranicznych wahały się znacznie, jednak można zaobserwować generalny trend wzrostowy – zobacz rys. 1. Najwyższą wartość inwestycji zanotowano w 2006 r. (który generalnie, był szczególnie korzystny dla ogólnej wartości światowych przepływów BIZ), a najniższą –

¹⁴ Zob. np.: R. Morck, B. Yeung, M. Zhao, *Perspectives on China's outward foreign direct investment*, "Journal of International Business Studies" 2008, vol. 39, issue 3, s. 337-350; D. Herzer, *The long-run effect of outward FDI on domestic output in developing countries*, "Applied Economics Letters" 2011, vol. 18, issue 14, s. 1355-1358; K. Narayanan, S. Bhat, *Technology sourcing and outward FDI: a study of IT industry in India*, "Technovation" 2011, vol. 31, issue 4, s. 177-184.

Rys. 1. Wartości polskich BIZ w latach 2005-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

w kryzysowym 2008 r. Spadek ten był jednak krótki, gdyż już w 2009 r. i 2010 r. wartości inwestycji ponownie wzrosły, przekraczając poziom z 2007 r.

W większości lat badanego okresu dominującą część wpływającego strumienia BIZ stanowiły inwestycje w kapitał własny jednostek zagranicznych (inwestycje pierwotne i reinwestycje zysków), a wartości pożyczek wewnątrz korporacyjnych nie przekraczały poziomu 20-30%. Jest to zgodne z oczekiwaniami – w początkowym okresie aktywnej internacjonalizacji gospodarki przedsiębiorstwa inwestują przede wszystkim w budowę sieci jednostek powiązanych i tworzenie majątku produkcyjnego za granicą. Dodatkowe wsparcie pożyczkowe wewnątrz grupy ma mniejsze znaczenie. Jednak w 2010 r. tendencja ta uległa odwróceniu. Inwestycje pierwotne stanowiły zaledwie ok. 15%, a pożyczki wewnątrz korporacyjne ok. 85%. Mogło to wynikać z potrzeby wsparcia finansowego jednostek powiązanych działających w gospodarkach, w których skutki kryzysu były bardziej dotkliwe. Warto zauważyć, że wsparcie pożyczkowe jest klasyfikowane jako BIZ nie tylko w przypadku przepływu „w dół” struktury organizacyjnej korporacji, ale także „w górę” (tj. do spółki-matki). Trudno zatem wykluczyć, że spółki działające w Polsce stały się, szczególnie w 2010 r., źródłem zasilania zewnętrznego dla swoich spółek-matek. Jest to o tyle prawdopodobne, że z kwoty ok. 18 mld zł pożyczek wewnętrznych, udzielonych przez polskie spółki w 2008 r., blisko 10 mld zł trafiło do podmiotów w Wielkiej Brytanii, a blisko 3 mld zł do USA (por. tab. 2). Są to kraje, z których napłynął kapitał do Polski, a nie destynacje, do których wcześniej kierowali się polscy inwestorzy.

4. Struktura gałęziowa polskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych

W strukturze gałęziowej polskich BIZ w całym badanym okresie dominował sektor usługowy, choć jego przewaga nad przemysłem wahała się – zobacz tab. 1. Rok 2008 był dla inwestycji przemysłowych najmniej korzystny. W tym roku wiele spó-

Tabela 1. Struktura gałęziowa polskich BIZ w latach 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
WARTOŚĆ OGÓLEM (w mld zł)	11, 0	27, 5	14, 9	10, 6	16, 2	21,8	21,2
SEKTOR PRZEMYSŁOWY	33,2%	33,6%	31,9%	13,7%	48,2%	31,9%	34,2%
<i>w tym:</i>							
Przetwórstwo przemysłowe	27,2%	32,3%	24,5%	14,1%	39,9%	21,0%	17,8%
<i>z czego najważniejsze to:</i>							
artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe	4,2%	0,4%	0,9%	7,2%	24,5%	5,2%	0,6%
koks i produkty rafinacji ropy naftowej	12,0%	26,4%	8,2%	-1,2%	4,5%	4,1%	-6,0%
chemikalia, wyroby chemiczne i farmaceutyki	1,2%	1,8%	9,0%	-1,7%	2,2%	2,9%	1,5%
metale oraz metalowe wyroby gotowe	1,9%	0,8%	0,5%	4,2%	1,4%	-2,4%	4,1%
pojazdy samochodowe, przyczepy i naczepy	1,4%	0,3%	0,5%	3,5%	2,6%	0,3%	14,7%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0,0%	0,0%	7,3%	2,8%	5,7%	5,8%	2,4%
Budownictwo	5,7%	0,8%	0,9%	-4,3%	0,2%	2,8%	13,0%
SEKTOR USŁUGOWY	66,1%	63,5%	65,3%	76,3%	50,2%	50,7%	75,2%
<i>w tym:</i>							
Handel hurtowy i detaliczny	7,9%	11,1%	12,8%	31,3%	-2,5%	15,1%	3,0%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	49,5%	8,8%	4,7%	26,2%	4,6%	35,1%	-0,6%
Obsługa rynku nieruchomości	4,0%	3,4%	8,9%	15,3%	3,1%	3,2%	4,9%
Obsługa firm (informatyka, doradztwo, zarządzanie)	2,8%	35,1%	37,6%	0,7%	43,9%	6,2%	57,9%

- Udział sektora przemysłowego i usługowego nie sumuje się do 100% ze względu na istotny udział kategorii „niesklasyfikowane”. Inwestycje spółek sektora rolniczego w całym okresie odgrywały marginalną rolę.
- Ze względu na zmianę klasyfikacji PKD w trakcie badanego okresu prezentowane wartości zostały przeliczone tak, aby możliwe było ich porównanie w całym okresie.
- Wartości ze znakiem „-” oznaczają wycofanie kapitału do Polski.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

łek z gałęzi przodujących w zakresie BIZ (np. producenci koksu i produktów rafinacji ropy naftowej czy spółki branży chemicznej) zdecydowało się na wycofanie kapitału do Polski. Wzrost wartości BIZ zanotowano jedynie w branżach spożywczej (w której dalszy, znaczący wzrost inwestycji nastąpił w 2009 r.), metalurgicznej oraz samochodowej. Co ciekawe, nie były to inwestycje o charakterze pożyczkowym (czego można byłoby się spodziewać, biorąc pod uwagę znaczne zaangażowanie inwestorów zagranicznych w Polsce w tych właśnie branżach), ale przede wszystkim nowe inwestycje w kapitał własny. Zatem zarówno polskie spółki, jak i obecne w Polsce korporacje decydowały się na rozbudowę sieci, wykorzystując dekonjunkture jako dobry moment na długoterminowe inwestycje.

Na zwiększenie majątku posiadanego za granicą zdecydowały się w 2008 r. także spółki pośrednictwa finansowego. Jednak stało się to głównie za sprawą reinwestycji zysków (blisko 1,5 mld zł), a w mniejszym stopniu dzięki zakupowi nowych udziałów (niespełna 1 mld zł). Co ciekawe, kolejna fala inwestycji podmiotów pośrednictwa finansowego miała miejsce w 2010 r. Jednak wówczas kwota netto 7,6 mld zł była wynikiem wycofania ponad 5,8 mld zł z posiadanych za granicą kapitałów własnych przy jednoczesnym zasileniu pożyczkami jednostek powiązanych łączną kwotą 12,3 mld zł (brakującą część salda stanowiły reinwestowane zyski w kwocie 1,1 mld zł).

W 2008 r. wzrosły także inwestycje podmiotów zajmujących się handlem. Ponad połowę wartości ich inwestycji stanowił zakup udziałów w jednostkach zagranicznych, który przyczyniał się budowy nowego majątku za granicą. Tutaj również można domyślać się działań strategicznych – jednostki, które najczęściej podejmują BIZ w celu zdobycia rynku, starają się jak najtaniej stworzyć za granicą majątek, który pozwoli im po okresie kryzysu skutecznie walczyć o nowych klientów.

W przeważającej części badanego okresu znaczącą rolę w strukturze polskich BIZ odgrywały również inwestycje spółek zajmujących się obsługą firm, które także sukcesywnie zwiększały posiadany za granicą majątek. Ta grupa podmiotów w bardzo niewielkim stopniu angażowała się w wewnątrz korporacyjne pożyczki. Warto zauważyć też, że niskie wartości inwestycji netto w 2008 r. (niespełna 100 mln zł) nie były wynikiem zmniejszenia ekspansji pierwotnej w kapitał własny (która wyniosła blisko 1 mld zł), ale znacznych strat bilansowych poniesionych przez podmioty powiązane za granicą (w wysokości 1,1 mld zł). Udział podmiotu inwestującego w stracie poniesionej przez podmiot powiązany jest bowiem traktowany w statystyce odwrotnie do reinwestowanych zysków, tj. ze znakiem minus.

Podmioty z branży górniczej, transportowej i magazynowej oraz hotelarstwa i gastronomii praktycznie nie podejmowały bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Warto zauważyć, że wartości inwestycji podejmowanych przez polskie podmioty nie są jeszcze zbyt wysokie i podlegają znacznym fluktuacjom. Jedna lub dwie większe inwestycje w danym roku mogą istotnie wpłynąć na zmianę struktury strumienia BIZ.

5. Kierunki geograficzne polskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych

W całym badanym okresie znakomita większość polskich BIZ lokowana była w krajach europejskich (zob. tab. 2). Choć – ze względu na uczestnictwo Polski w UE i dostęp do jednolitego rynku – można byłoby się spodziewać, że polskie przedsiębiorstwa najchętniej będą wchodziły na rynki krajów Unii, to jednak dane statystyczne nie potwierdzają jednoznacznie tej tendencji. W poszczególnych latach udział krajów starej i nowej Unii wahał się od 20% do ponad 100% (co było możliwe w sytuacji, gdy polscy inwestorzy wycofywali kapitał z innych destynacji). Naj-

większym pozaunijnym europejskim odbiorcą polskich BIZ była Szwajcaria. Należy jednak podkreślić, że (podobnie jak w Luksemburgu) lokowane tam były przede wszystkim inwestycje o charakterze finansowym. W okresie 2010-2011 inwestorzy wycofywali się jednak ze Szwajcarii na rzecz Luksemburga oraz Cypru. W 2011 r. inwestycje dokonane w tych dwóch krajach stanowiły łącznie blisko 80% wartości wszystkich polskich BIZ.

Tabela 2. Główni odbiorcy polskich BIZ w latach 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EUROPA w tym:	96,6%	97,1%	96,1%	83,4%	94,5%	93,6%	103,5%
Kraje Unii Europejskiej (EU-15)	20,3%	57,0%	26,1%	43,6%	56,2%	95,2%	64,9%
Kraje Unii Europejskiej (EU-25)	40,2%	86,6%	50,0%	43,6%	62,6%	101,8%	71,7%
Belgia	-1,2%	0,0%	0,7%	-0,5%	21,3%	10,0%	2,6%
Holandia	7,7%	7,8%	6,9%	18,0%	1,9%	2,9%	-6,9%
Luksemburg	1,1%	37,8%	11,3%	8,8%	24,6%	31,8%	55,4%
Wielka Brytania	5,8%	8,2%	-0,5%	7,5%	0,8%	44,8%	-0,8%
Niemcy	-2,0%	1,1%	5,5%	4,5%	3,3%	4,5%	2,2%
Czechy	16,0%	1,1%	11,0%	-6,7%	2,2%	3,4%	2,3%
Cypr	2,3%	0,5%	1,4%	6,6%	1,1%	13,2%	24,5%
Litwa	0,5%	26,8%	8,8%	-2,5%	3,3%	2,3%	4,4%
Szwajcaria	45,0%	7,2%	22,6%	26,8%	20,2%	-24,4%	-1,5%
Ukraina	3,9%	2,1%	7,5%	-1,9%	1,8%	1,5%	0,7%
Rosja	3,7%	0,9%	5,9%	4,3%	2,0%	-3,1%	2,7%
AFRYKA	0,8%	0,3%	0,1%	0,9%	0,3%	-0,3%	0,2%
AMERYKA	2,2%	1,5%	1,3%	12,7%	3,0%	4,0%	4,4%
AMERYKA PŁN.	1,8%	1,5%	1,2%	3,9%	0,2%	13,8%	4,9%
AMERYKA ŚR.	0,4%	0,0%	0,1%	8,8%	2,8%	-8,4%	-0,7%
AMERYKA PŁD.	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-1,4%	0,3%
AZJA	0,3%	1,0%	2,4%	2,9%	2,1%	0,5%	1,0%
AUSTRALIA, OCEANIA I POZOSTALE	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	0,1%	0,0%

Wartości ze znakiem „-” oznaczają wycofanie kapitału do Polski.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

W 2009 r. istotnym odbiorcą stała się również Belgia. W tym roku polskie przedsiębiorstwa zainwestowały, w większości w kapitały własne belgijskich spółek, blisko 3,5 mld zł, co stanowiło 21% ogółu polskich BIZ. W 2010 r. zainwestowano kolejne 2,2 mld zł (10% ogółu polskich BIZ), a w 2011 – 0,5 mld zł (2,6%), przy czym w tym ostatnim roku były to wyłącznie pożyczki wewnątrz korporacyjne.

Interesujące zmiany zaszły w 2008 r. W tym roku udział inwestycji w krajach europejskich był najniższy. Zwiększyły się za to inwestycje w Ameryce, głównie Środkowej. Można to wiązać z funkcjonowaniem w tej części świata rajów podatkowych.

wych, które w okresie kryzysu mogą stać się relatywnie bezpiecznym azylem dla kapitału. W Europie zaobserwować można znaczny, jednorazowy wzrost udziału inwestycji dokonanych w Holandii. Poprzedził on istotne zmniejszenie aktywności polskich inwestorów w tym kraju w latach 2009-2011.

Jak dotąd, polscy inwestorzy wykazywali najmniejsze zainteresowanie krajami Ameryki Południowej oraz Australii i Oceanii. Nie jest to zaskakujące, zważywszy nie tylko na odległość geograficzną, ale także na różnice kulturowe. Nieco większym zainteresowaniem, szczególnie w latach 2007-2009, cieszyły się kraje Azji. Wprawdzie dystans kulturowy w przypadku tych krajów jest również bardzo duży, to jednak niskie koszty wytwarzania są atutem przeważającym większość niedogodności. Co ciekawe, główne centra finansowe Azji (Hongkong, Singapur, Tokio) nie przyciągały polskich inwestorów. Warto jednak podkreślić, że generalnie w przypadku inwestycji w Azji trudno mówić o trwałych powiązaniach kapitałowych.

6. Podsumowanie

Analiza danych opisujących polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne w okresie 2005-2011 nie pozwala na jednoznaczne wskazanie zmian wywołanych kryzysem gospodarczym. Po istotnym zmniejszeniu wartości inwestycji w 2008 r. już w kolejnych latach nastąpił wzrost do poziomu przekraczającego wartości z 2007 r. Generalnie w całym okresie dominowały inwestycje sektora usługowego, w tym przede wszystkim pośredników finansowych i podmiotów zajmujących się obsługą działalności biznesowej, dokonywane w krajach europejskich (głównie w UE). Obserwowane zmiany struktury gałęzowej i geograficznej mają charakter jednorazowych wahanień, wynikających prawdopodobnie z pojedynczych większych przedsięwzięć inwestycyjnych. Na uwagę zasługuje relatywnie duży udział inwestycji o charakterze pożyczek wewnątrz korporacyjnych. Szczególnie w 2009 r. polskie jednostki w kapitał pożyczkowy zasiłały podmioty powiązane (zarówno swoje spółki zależne, jak i spółki-matki). Świadczy to o relatywnie dobrej finansowej pozycji polskich przedsiębiorstw, które w okresie trudności gospodarczych mogły stać się źródłem wsparcia finansowego dla swoich grup kapitałowych.

Literatura

- Adamczyk M., *Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej*, [w:] *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego nr 31, red. U. Mrzygłód, Gdańsk 2012, nr 31.
- Anand T.G., Subramanian B., *Modeling of financial crises: a critical analysis of models leading to the global financial crisis*, "Global Journal of Business Research" 2013, vol. 7, issue 3.
- Bardhan P., *International differences in production functions, trade and factor prices*, "Economic Journal" 1965, vol. 75, issue 297.
- Chrabonszczewska W., *Międzynarodowe organizacje finansowe*, Wyd. SGH, Warszawa 2005.

- Görg H., Labonte P., *Trade protection during the crisis: does it deter foreign direct investment?*, "World Economy" 2012, vol. 35, issue 5,
- Herzer D., *The long-run effect of outward FDI on domestic output in developing countries*, "Applied Economics Letters" 2011, vol. 18, issue 14.
<http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/publikacje/pib/pib.html>.
- Leahy D., Montagna C., *Outsourcing vs FDI in oligopoly equilibrium*, "Spatial Economic Analysis" 2009, vol. 4, issue 2.
- Lee B.-S., Min B.S., *Exchange rates and FDI strategies of multinational enterprises*, "Pacific-Basin Finance Journal", November 2011, vol. 19, issue 5.
- Liang Y., *Global Imbalances as Root Cause of Global Financial Crisis? A Critical Analysis*, "Journal of Economic Issues" 2012, vol. 46, issue 1.
- Lipowski A., *Mata gospodarka otwierająca się wobec wyzwań XXI w.*, „Ekonomista” 2003, nr 3.
- Magee S.P., *Information and the Multinational Corporation: An Appropriability Theory of Direct Foreign Investment*, [w:] *The New International Economic Order. The North-South Debate*, red. J. Bhagwati., M.I.T. Press, Cambridge 1977.
- Morck R., Yeung B., Zhoa M., *Perspectives on China's outward foreign direct investment*, "Journal of International Business Studies" 2008, vol. 39, issue 3.
- Narayanan K., Bhat S., *Technology sourcing and outward FDI: a study of IT industry in India*, "Technovation" 2011, vol. 31, issue 4.
- Raff H., Ryan M., Stähler F., *Firm productivity and the foreign-market entry decision*, "Journal of Economics and Management Strategy" 2012, vol. 21, issue 3.
- Solarz J.K., *Ryzyko zarażenia się gospodarki Polski zaburzeniami na rynkach zagranicznych*, [w:] D.J. Błaszczuk (red.), *Ryzyko kryzysu finansowego w Polsce – identyfikacja i monitorowanie*, Poltext, Warszawa 2006.
- Stempkiewicz W., *Globalizacja gospodarki – wybrane cechy procesu*, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007.
- Taylor J.B., *Zrozumieć kryzys finansowy*, PWN, Warszawa 2010.

IMPACT OF ECONOMIC CRISIS ON POLISH OUTWARD FDI

Summary: Steady economic growth and development, increase in the market openness and integration processes resulted in a significant improvement of the international competitive position of Polish economy. Thanks to that Polish companies became more willing to undertake foreign direct investment. However, a period of global economic crisis (although relatively less severe for Poland), was a strong incentive destabilizing capital flows. The purpose of this article is to examine the changes that have occurred in the structure of Polish foreign direct investment outflows as a result of the global economic crisis. Industrial and geographical structure of Polish FDI has been examined. Moreover, FDI outflow has been broken down into investment in equity of foreign entity and intercompany loans. The study covered the period of 2005-2011 and was based on data from the NBP.

Keywords: outward foreign direct investment, economic crisis.